

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Franciškaška ulica 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljke je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne
Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Vse leto velja . . . 10.— K
pol leta . . . 5.—
četrt leta . . . 2.50
posamezna številka po 20 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto.
Priloge poleg poštnine 15 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,
če se tiska enkrat . . . 16 h
dvakrat . . . 14
trikrat . . . 12
za nadaljna izvršenja od petit-vrste po 10 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Prihodnja številka „Učiteljskega Tovariša“ izide dne 30. nov. 1917.

Slovensko učiteljstvo za narod.

Pod tem naslovom prijavlja »Hrvatski Dom«, glasilo »Saveza hrvatskih učiteljskih društev«, v svoji 20. številki uvodnik, ki govori o manifestu naše Zaveze z dne 10. septembra t. l. in ki se nam zdi po svoji vsebini tako važen, da moramo z njim seznaniti tudi svoje bralce. Članek se glasi:

Vodstvo Zaveze avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva upravilo je 10. rujna o. g. Jugoslovanskemu klubu u Beču proglas, u kojem snažno ističe, kako treba da osnovno školstvo pomaže realiziranje političkih ciljeva države. U proglasu, koji je napisan u prvom redu velikim zauzimanjem za narodnu stvar, ukratko su i pregnantno izneseno misli, kojima se prikazuje značenje osnovne škole za kulturni, politički i ekonomski razvitak naroda. pa ćemo našim čitaocima najznatnije od iznesenih misli prikazati i s obzirom na to, prilike osvijetliti.

Prva i najjača misao, što se očituje u svakoj rečenici spomenutoga proglasa, jest odbrana od tuđinskih utjecaja, koja u krilu malenih naroda kao što je naš, reprezentira osnovku svake kulturne akcije, pa prema tome i osnovku školske i učiteljske djelatnosti, koja treba da stvarno, gradom i formom, u koju zaodijeva pojave i života narodnoga, izgradi budućega člana naroda i čuva ga od trdinskih utjecaja. Ovo je znatno i vitalno pitanje naše i to stim većma, što se često događa, da na mnogo mjesta nije smo načistu, što je zapravo narodno i kako se narodna jedinstvena snaga izgrađuje. Tuđinski duh upio se u narodni život već tolikom snagom na mnogim mjestima, da zapravo i nestaje pravoga osjećaja za ono, što je naše, a poglavito je pogiboljan po narodni opstanak taj duh tamo, gdje dolazi po spoljašnosti svojoj nalik narodnim našim bojama, dok je u sadržini svojoj i po sili, kojom utječe na duševni razvitak, tudi narodu našem. Ovakve obrazovne elemente oko teško

opaža i gdje nema za narodnu stvar obrazovana srca, koje čuti i razlikuje narodno od tuđega, unosi se tuđinski duh svijesno i prilagođuje tuđinstvu, koje onda u njemu nalazi prikladan put za realiziranje svojih aspiracija. Na mnogim mjestima još je i spoljašnje poznavanje narodnoga duha i narodne obrazovne gradje slabo i budno samo kao fraza bez sadržine i pravoga poznavanja stvari. Za ovo je vrlo karakterističan događaj, što ga je nedavno spomenuo jedan naš pedagoški pisac. Neki je školski stručnjak u svojoj raspravi teoretski izložio misao, da treba djeci podavati narodnu literaturu, a kad je stvarno počeo da prikazuje obrazovna vrijednost pojedinih proizvoda u čitankama, svom se žestinom oborio najprije na jednu čisto narodnu stvarcu. Zar to nije spoljašnje i frazersko zagovarivanje obrazovanja narodnom literaturom, koje nije kod nas osamljeno i koje ćemo na svakom koraku susresti. Prema tome je prva i najjača potreba za odbranu od tuđinstva u tom, da se obrazuju školski radnici, koji će stvarno i sa čuvstvom moći pridizati narodni duh nesamo riječima, nego naročito snagom, koja će biti produkt čitavoga njihovog rada, mišljenja i čuvstvovanja. A zato je potrebno, da su pojedini elementi, na koje se obrazovni rad početne škole poziva i s kojima on djeluje pridizajući kulturnu snagu člana narodnoga, probrani i pročišćeni prema narodnom karakteru i dovedeni u skladnu cjelinu prema ciljevima, do kojih treba obrazovanost da narod dovede, kako bi on postao djelatna kulturna jedinica, koja svojim zasebnim značenjem u kolu ostalih naroda reprezentira jednu osobitu i drugima potrebnu silu, kojom se opća čovječanska kulturna djelatnost popunjava i jača. Samo na takvoj osnovci, koju takodjer ističe proglas jugoslovanskog učiteljstva dovoljnom snagom, moći će se postići i oni ciljevi, što ih postavlja današnje narodno obrazovanje s obzirom na vremena, koja će nastupiti nakon rada i u kojima će narodi u međusobnom pomaganju i zajedničkom kult. djelov. graditi sreću čovječanstva složno, mirno popunjujući jedan drugoga, a ne kao dosada sprečavajući se u svojim nastojanjima. Ovaj veliki i lijepi cilj, što ga diktira sva prava kultura prije ovoga rata jednako

kao i danas, dok još plameni demon razarajućom snagom krči putove do plemenitijega shvaćanja svijeta i čovjeka, jednako se naslanja na onaj o radu za odbranu od trdinskih utjecaja, što smo ga naprijed istakli. Po njemu postaje narodno uzgajanje, kojemu treba početna škola da postavi siguran i širok temelj, traženje područja, u kojem će se najuspješnije zaposliti narodna radna snaga i to traženje takva područja, po kojem će jedan narod pomagati drugi i unapredjivati jednakom snagom svoje kao i tuđe ciljeve, onako otprilike, kao što i valjano altruistički obrazovani pojedinac podižući sebe podiže i snagu svoje socijalne skupine. Ovakome bratstvu naroda polaže se osnovka samo čisto narodnim obrazovanjem, koje se osniva na iskorišćivanju narodnih osobina, narodnoga tla i narodnih odnosa prema susjednim narodima. Karakteristično je i vrijedno, da se naročito zabilježi, da proglas jugoslovanske učiteljske Zaveze na osnovi čvđe-istaknutih osnovnih misli zaključuje: „Zato je prvi zahtjev, što kuca na naša vrata, reforma svega školstva kao glavnoga kulturnog činoca, kao prvotnog izvora i kulminacije narodne kulture, kao glavne poluge razvitka i napredka i kao glavnoga oružja u kulturnoj utakmici i borbi za opstanak“. Ni nacionalni principi, ni socijalni zahtjevi, što ih ističe sadašnja doba, bez obrazovanosti ne mogu se ni zamisliti, a kamoli uspješno provesti. Demokratska načela i ostalo, što ih novi društveni poredak ističe, ne može se uspješno provesti sve dotle, dok se duševni život članova društva ne podigne kulturno na jednaku visinu, dok se naime ne stvori duševna jednakost, a to može samo opća obrazovanost, kojoj utire prve putove pučka škola. Dok nema takve kulturne jednakosti, koja se, mimogred budi rečeno, ne shvaća kao jednakost u sposobnostima, nego upravo u njihovoj raznolikosti i razvitku prema duševnoj snazi pojedinca, pa u jednakom gledanju na kulturu i život i jednakom čuvstvovanju za ono, što je dobro i lijepo, ne može da se razvije pravo demokratsko društvo. Sposobnosti će uvijek ostati različite, ovdje jače, ondje slabije, jer to nije u vlasti obrazovnoga rada; ali snaga, kojom se sposobnosti potiču na djelatnost, kojom se pojedinac zaposluje prema svojim sposobnostima i kojom se

određuje put, kuda treba da se radna snaga kreće i kamo, da se ona priklanja, stvar je obrazovanosti i u tom se mora postići jednakost, što je predvjet demokratizovanju društva.

Ističući proglas ove misli navodi još napose, kako je učiteljstvo dosada nastojalo, da to zadovolji, pa kako je u tom svom nastojanju bilo sprečavano od različitih faktora bilo socijalnih, kulturnih ili političkih, a naročito pak položajem, što mu ga određuju materijalne prilike za ovo vrijeme rata kao i prije. Za izvršenje velikih zadataka traži učiteljstvo pomoć svoju faktora, traži pomoć moralnu i materijalnu, jer samo paralelnim utjecajem jedne i druge može se radna sila snažno pokrenuti i pravim putem ravnati.

Otvoreno i muževno istupa učiteljstvo udruženo u Zavezi pred predstavništvo svoga naroda pridružujući se njegovim nastojanjima oko preporoda narodnoga nastojeći time, da i ono učestvovanje kod uvodenja narodnoga života u novu fazu, kako i dolikuje pravomu narodnom učiteljstvu, koje treba da bilu narodnom osluškujе uvijek budno i prema njegovim otkucanjima svoja nastojanja udešava. Ono je liječnik narodne duše, koji jača njezinu snagu i oprema za posao, u kojem se svaki-danjsim radom, borbom za koricu kruha, prinosi općoj narodnoj borbi prava i uporabiva snaga, jer kako naučimo pojedinca boriti se za opstanak, tako ćemo i čitav narod udesiti za takvu borbu. Što stvaramo jače i otporniji narod. Učiteljstvo Zaveze svijesno je toga, pa zato istupa muževno i odvažno pružujući u teškim časovima iskušanom narodu jako i plemenitu ruku pomoćniku.

Tudi „Věstník Zenského ústředního spolku jednot učiteljských v král. Českém“ opozarja češko učiteljstvo s simpatičnimi in odobrujočimi besedami na manifest naše Zaveze, ki je zbudil tudi v krogih vseslovenske javnosti splošno pozornost in obće odobravanje. Splošni vtisk, ki ga je napravil ta manifest, je ta, da je bila prava beseda izgovorjena na pravem mestu in ob pravem času!

Poravnajte staro in obnovite novo naročnino!

LISTEK

Iz umetniškega sveta.

Slavnostni koncert 3. novembra 1917. — Koncert Klare Musil. — Koncert Zlatka Balakoviča.

Sezona je tu, priredb imamo razmerna malo, tako da ima kritika tudi malo svojega neheležnega posla. Naš hram Talije bo tudi letos zaprt drami in operi. Vodstvo navaja razne vzroke in težkoče, ki ovirajo zopetno vzpostavitev slovenskega gledišča, dočim je g. režiser Milan Skrbinšek drugačnega mnenja. Zagotavljajo pa, da se iz dohodkov Kino Centrala nabira poseben fond za ustanovitev gledišča. Vederemo! Nemško gledišče je začelo svojo sezono in med njegovimi stalnimi posetniki je je mnogo Slovencev, nekoliko manj Slovencev. O zavednosti raje molčimo!

O gledišču smo doživeli dva razprodana koncerta dunajske operne pevke Gertrude Foerstel, v »Unionu« pa

enega, ki ima za nas vsaj nekaj pomena. Solistinja je namreč pela — v nemškem jeziku — 3 samospeve Antona Lajovića, s katerimi bo morda nastopila na Dunaju in pokazala svojim rojakom vzorna dela našega modernega mojstra.

Za slavnostni koncert v proslavo godu cesarja Karla je obljubil sodelovanje tenorist hrvaške opere g. Jastrzebsky, ki pa radi spremembe repetitorja ni mogel priti v Ljubljano. V sili je priskočila na pomoč gdč. Cirila Medvedova, absolventka konservatorija, nova moč, o kateri so zadnje čase mnogo govorili. Pela je dve hrvaški pesmici Ružiča in Klaiča, arijo iz opere »Samson in Dalila« ter H. Sattnerjevo »Zaostali ptič«. Ne glede na to, da so bili tempi v zadnji pesmi nekam čudni, jo je pevka zapela skoro se najbolj občuteno. Prednašanje drugih točk je preveč dišalo po šoli, manjkalo mu je temperamenta, razmaha. Alt Cirile Medvedove ni napčen in bo ob primernem negovanju in piljenju mnogo boljši. Tudi bo izginito distoniranje v nizki legi. Bil je to res prvi nastop nove domače solistke, ki ji želimo napredka in lepe bodočnosti.

Drugi del vzporeda je absolvirala v posebno veselje ljubljanskega občinstva g. Irma Polakova. Izbrala si je za svoj nastop razven par opernih arij skladbe, zložene v operetnem žanru. Ona je pač v opereti najbolj doma. Pela je tudi Adamovičevega »Planinca«, pač eno najslabših njegovih skladb, koncesijo operetno razvajenim ušesom. Adamič je hotel napisati domačo slovensko pesemco, pa mu je ušla iz peresa sladka dunajska operetna vložka. Zanj ga je svojčas v »Novih Akordih« neusmiljeno okrcal urednik dr. Gojmir Krek. »Planinca« še nisem videl na nobenem vzporedu, le g. Irma Polakova je našla dopadajenje nad njim, kar jasno kaže njen okus. Pa še nekaj poslovenjenega Ziehrerja smo slišali in na koncu znani »Gimpellied«. Večjega veselja Ljubljancem g. Polakova ni mogla prirediti. Naše samospevke literature pa gospa Polakova noče poznati! Nepoboljšljiva grešnica!

Obe solistki je spremljal na klavirju ravnatelj hrvaške opere g. Nikola pl. Faller.

Dne 8. t. m. smo v deželnem gledišču poslušali operno pevko Klaro Musil,

rodom Čehinjo, po vzporedu sodeč strogo Nemko. Par dni prej je neznansko zanjjo pel reklamni boben, zlasti v uradnem listu, gledišče pa vseeno ni bilo razprodano. Klara Musil je rutinirana koloraturka. Ima jasen, prožen glas, do natančnosti izšolan in izcizeliran, tehniko prvovrstna. Pevki so se koloraturne arije imenitno posvečile, zlasti že tolikrat po g. Otahalovi peti »Ples senc« iz opere »Dinorah«. Občuteno, fino prednašanje g. Musil sem občudoval v Schumannovi pesmi »Noč v mesečini«, najboljši točki vsega vzporeda ste bili g. Mahlerjeva: »Kdo si je izmislil pesmico« in H. Pfitznerjeva »Gretel«. So to skladbe novejšje smeri, elegantne po koncepciji in odlične po svojih harmonijah.

G. Musil je spremljal na klavirju profesor Karel Seveřin, izboren, diskreten spremljevalec, kakoršnih smo v Ljubljani malo čuli. Žalostno, da je solistinja pela izljučno le nemške stvari. Kako hvaležno bi ji bilo občinstvo, pi je nemških koncertov do grla sito, za kakšne lepe skladbe iz češke samospevske literature! V tujini je češka pevka zatajila svojo narodnost, katere bi si

Draginjske doklade avstrijskemu učiteljstvu.

Ob koncu posvetovanja v proračunskem odseku o začasnem proračunu stavi nenadoma poslanec Teufel predlog, da naj se postavi v računski provizorij 60 mil. K za enkratni prispevek učiteljstvu za l. 1917 za nabavo potrebščin. Predsednik proračunskega odseka dr. Steinwender je odločil, da se izroči predlog proračunskemu odseku v posvetovanje. Da se pa stvar ne zavleče, je bil sprejet dodatni predlog poslanca Seitzja, da naj se o predlogu poroča v teku 14 dni. Sedaj so posegle vmes učiteljske organizacije, ker se jim je zdela vsota 60 mil. K premajhna, da bi se količjak pomoglo vsemu avstrijskemu učiteljstvu. Organizacije so se zedinile, da zahtevajo 100 mil. K. Nemška. avstr. učiteljska Zveza je stopila v stik z nemškimi strankami v državnem zboru, naša Zaveza se je obrnila na Jugoslovanski klub s prošnjo, da naj se isti zavzame in glasuje v odseku in plenu za 100 mil. K.

V 14 dneh je predložil poročevalec poslanec Teufel načrt zakona, o katerem se je še isti dan posvetoval in sklepal v to izvoljeni pododsek. V imenu pododseka je predlagal poročevalec Teufel ta-le pododsekov sklep.

Vlada se pooblašča, razdeliti za leto 1917. med dežele 70 milijonov K v svrhu, da dobi učiteljstvo brez razlike v plači in brez ozira na že prejete podpore enkratni prispevek za nabavo potrebščin in to po naslednjih določilih:

1. Višina prispevkov deželam se odmeri po številu glav, ki pridejo v vsaki deželi v poštev s popolnim ozirom na določbe pod 2 a in b glede na višino podpor.

2. Ta prispevek priteče: a) v polnem obsegu vsemu učiteljstvu ljudskih in meščanskih šol, stalno in začasno nameščenemu, vključno ono v vojaški službi ali v pokoju, ono, ki uživa miloščino, in končno učiteljske vdove; b) v višini dveh tretjin polnega obsega: učiteljskim substitutom in pomožnim učiteljem, dalje onim, ki poučujejo le proti remuneraciji ter učiteljske sirote.

3. Ta prispevek se odmerja po številu rodbinskih glav (po Teuflovem načrtu). Pri samcih se štejejo v rodbino starši, bratje in sestre, ako žive z učiteljem skupno in je ta vzdrževatelj; dalje se štejejo k vdovam te sirote, ki so v njih oskrbi. Z vsako novo osebo v rodbini se percentualno poviša prispevek.

4. Vlada ima skrbeti za to, da se vse to izvrši in že izplača najdalje do srede decembra.

Pri razpravi o tem predlogu je govorilo več govornikov; med drugimi se je zglasil k besedi predsednik Jugoslovanskega kluba dr. Korošec ter predlagal, naj se poviša prispevek na 100 mil. K. Finančni minister dr. Wimmer izjavi na to, da vlada sicer ne vztraja več pri prvotno namenjenem prispevku 60 milijonov, privoljuje pa 70 milijonov, a višje ne more iti. — Pri glasovanju je bil sprejet pododsek predlog s 23 glasovi proti 10.

Dne 13. t. m. je sprejela tudi že zbornica odsekov predlog.

Prispevek iz te vsote se odmeri po Teuflovem načrtu po številu službenih let in rodbinskih glav tako-le:

Osebam, ki služijo do 20 let, 500 K za dve osebi 865 K, za tri osebe 1230 K, za štiri osebe 1595 K, za pet oseb 1960 K, za šest in več oseb 2325 K; osebam, ki služijo več kot 20 let, 740 K, za dve osebi 1105 K, za tri osebe 1470 K, za štiri ose-

bi nikoli ne bi bilo treba sramovati! Baš nasprotno!

Prijatelje glasbe je pa bogato odškodoval za vse priredbe zadnjega časa sijajni koncert hrvaškega virtuozna na gosli g. Zlatka Balokovića. Že dolgo ni odnevala »Unionska« dvorana tolikoega navdušenja kot sinoči. Mladi umetnik je s svojo virtuosno igro občinstvo naravnost fasciniral. V klasični Beethovnovi IX. sonati (Kreuzerjevi sonati) kot tudi v analih točkah Dvofaka, Moskovskega in Ševčika je Baloković dokazal, kako imenitno obvlada svoj instrument. Flageoletti, oktave in dvojni prijemi so mu igrali. Nadvse briljantno, krasno občutek je sviral Corellija »La folia«. Kadenca je bila občudovanja vredna. Baloković je po končanem vzporedno moral navreči še par točk, ker se občinstvo sploh ni hotelo dvigniti raz sedežev.

Sinočnji koncert gotovo ostane vsakomur v globokem in trajnem spominu! Imeli smo umetniški užitek prve vrste! Balokovića štejemo lahko med svetovne virtuozne na gosli!

Z. P.

be 1885 K, za pet oseb 2200 K, za šest in več oseb 2505 K. Namestnim in pomožnim učiteljem in učiteljicam kakor tudi učiteljskim osebam, ki dobivajo le renumera-cijo, gre draginjska doklada v znesku 365 K, istotako tudi vdovam in sirotam.

Bežkovo „Občno vzgojeslovje“ — učna knjiga.

C. kr. ministrstvo za bogočastje in nauk je z odlokom z dne 9. oktobra t. l., št. 31836, odobrilo kot učno knjigo za učiteljska s slovenskim učnim jezikom „Občno vzgojeslovje“, ki ga je spisal ravnatelj Viktor Bežek, izdala in založila pa naša Slovenska Šolska Matica.

O knjigi sami sem svoj čas obširno poročal v tem listu ter kazal na njene vrline, ki dvigajo Bežkovo delo visoko nad običajno šolsko povprečnost in nad slične drugojezične in inorodne knjige. Tudi vsa ostala slovenska kritika se je tedaj pohvalno izrekla za Bežkovo delo, ki je predmet bogatih izkušenj in temeljitega znanja odličnega slovenskega šolnika-strokovnjaka. Vsi, ki nam je v resnici za pravo vzgojo slovenskega učiteljskega naraščaja, smo gojili iskreno željo, da naj tej Bežkovi vsebinsko in oblikovno znameniti knjigi odpro vrata na naša učiteljska, da se bo mogel naš učiteljski naraščaj napajati ob živi vodi iz domačega studenca! Dovolj in preveč je bilo doslej mlačnih uspavajočih injekcij, da ni mogla volja in misel naprej in navzgor, nego da se je vsa notranjost mladega inteligenta odvrčala od knjige in predmeta kakor od grde posode z neprebavno vsebino.

Namisto da bi iskali privlačnih sil, zbujaajočih zanimanje in navdušenje do najvažnejše učiteljske discipline, so v tujem jeziku nakladali na prvotno pot učiteljske izobrazbe mrzle formule in trpka piškava jedrca, da so — če je bilo količjak mogoče — z vsemi sredstvi že v početku zamrzili dijake pravir učne usposobljenosti in takoj navrnili vsakogar, ki je instinktivno hrepel po čem lepem in vzvišenem, na osamelo in težavno cesto — samoizobrazbe.

Zato ni nič pretiravanja v mojih besedah, ako trdim, da nam velike večine slovenskega učiteljskega niso dala naša učiteljska, nego slovensko učiteljstvo je dalo samo sebe — sebi in svojemu narodu. Nešteto je bilo zborovanj in predavanj na vseh naših zborovanjih in po vseh naših društvih, nešteto člankov, razprav in poročil po vseh naših listih in v publikacijah, samostojnih del in prevodov — in vse to ogromno delo je izvrševalo učiteljstvo samo, da si je dalo in izpolnilo to, česar mu šolska vzgoja po načelih tujinstva, skoposti in mačehovstva ni dala. Veliko moralne sile je bilo v našem stanu, da je mogel vzporedno z bojem za eksistenco in svoj pravni položaj skrbeti še za zgradbo svoje vstopenosti. Kdor se ni udeleževal tega vsestranskega dela, ki je dostikrat izčrpavajoče vplivalo na vse sile posameznikov, ne more biti pravičen sodnik tega, kar smo in kar imamo.

Iz ljubezni do predmeta in stanu se je lotil Bežek svojega dela. Sedaj je njegovi knjigi dovoljen vstop na učiteljska. Vese limo se tega, kakortudi je umevno samo ob sebi, da niso mogli sedmih pečatov pritisniti na vrata, ki je nanje udarila slovenska knjiga z močjo svoje vsebine in z lepoto svoje oblike. To veseleje ima pa svoj izvor tudi v izkušnjah preteklosti, ko smo Slovenci vztrpeli od radosti ob vsaki pridobitvi, ki bi drugim narodom pomnila zgolj navrhek k temu, česar ima že v obilni meri, a nam je bila le neznan del onega, kar nam jamči zakon pravičnosti in enakopravnosti. Preteklost nas je napravila skromne. A če bomo zbirali svoje bogastvo, kazali nanje domačemu in tujemu svetu, privre iz naše skromnosti ponos in samozavest kot izraz naše moči, ki nam pribori vpliv po men in veljavo v kulturnem svetu!

Ker je rekel Dunaj a, upajmo, da poroče Ljubljana b. To se pravi z domačo besedo, da je sedaj prišel čas, ko naj se na ljubljanskem učiteljskem opuste stari, monstrozni šlendriji, ki po njem poučujejo najvažnejši učiteljski predmet — vzgojeslovje — še vedno v nemščini po zastarelih učbenikih. Ta zahteva zdravega razuma in nujne potrebe je toliko opravičljiva, ker je že tudi ukoslovje v delu. Tri pole so že natisnjene, a rokopis je ravnatelj Bežek domalega že dovršil. Potem se poprime še zgodovine vzgoje in pouka. Na razpolago nam bo torej troje knjig — vzgojeslovje, ukoslovje in zgodovina — zato pa ne bomo imeli nobenega vzroka več, da bi slovenske duše branili s sadovi tujih njiv, ampak bo neodpušten greh onih, ki bi iz kakršnegakoli vzroka zabranili uporabo teh učnih knjig. Resničnega povoda taki zabranitvi ni; utegnili bi nasprotovati le vzroki, ki imajo svoje korenine v sovražnosti do slovenske knjige in do razvoja slovenskega naroda.

Sicer nam pa pokaže bližnja bodočnost, kako in kaj. Ker sem govoril o Bežkovi knjigi, ko je izšla sem smatral za svojo dolžnost, da opozarjam nanjo sedaj, ko je dovoljena nje šolska poraba. V interesu izobrazbe slovenskega učiteljskega naraščaja je, da pride Bežkova knjiga takoj na šolske klopi, odtam pa v dušo in čuvstvo bodočih vzgojevalcev slovenske mladine!

E. Gangl.

Načrt preustrojitve našega šolstva.

IV.

Ne zahtevamo preveč, če si postavimo kot osnovno misel pri vseh naših razpravah o preosnovi našega šolstva značilne besede, ki jih je zapisal našim sosedom Nemcem po nesrečni vojni pri Jeni neki prerok v svojih »Reden an die deutsche Nation«, glaseče se: Podobna izprememba vse dosedanje vzgoje je, ki jo predlagam kot edino sredstvo, da ohranimo nemški narod. Le na mesto nemškega naroda postavimo besedi — slovenski narod.

Kot temelj vsem našim razpravam nam mora služiti pač naša deklaracija, ki jo je podal zgodovinskega dne 30. maja t. l. v državnem zboru »Jugoslovanski klub«, in pa naš konfiteor, ki smo ga sprejeli na zborovanju Zavezinega upravnega odbora v Ljubljani dne 10. septembra t. l. In če se postavimo na to edino pravo stališče, potem smemo pričakovati, da bomo imeli uspeh, ki prinese našemu trdo preizkušenemu narodu sad, ki ga bodo naši potomci z zavestjo o lastni moči in z mirnim pričakovanjem boljše bodočnosti uživali.

Preosnova našega šolstva mora temeljiti v prvi vrsti na zadovoljnim učiteljstvu, t. j. učiteljstvu, ki bo tako po svoji izobrazbi kakor tudi zaradi svojega gmočnega stanja moglo in moralo posvetiti vse svoje moči edino le šolstvu in vzgoji izročene mladine. In zato mora stati v našem programu kot prva točka:

I. Preosnova naših učiteljskih. Kdor zasleduje količjak tok učiteljskega gibanja, ve, da je bila ravno ta zadeva že nešteto krat na naših dnevnih zborovanjih, in tu smo vedno in vedno poudarjali: vsaj pet letnikov učiteljskega in par let višjega pedagogija. Seveda bi razpravljanje o tej točki naraslo preobširno. Druga točka, ki jo smatramo tudi še kot »suprema lex« našega boljšega šolstva, se glasi:

II. Preustroj našega šolskega in učnega reda, vobče rečeno: vseh onih zakonov, ki oklepajo nas sedanje odgojevalce mladine, da smo postali že živi stroji, ki že skoro kihni in ne smemo preglasno, da se ne zamerimo navzgor ali navzdol.

Podrobneje govoriti o tem nam tudi ne kaže, zakaj ta točka tvori posebno poglavje, kjer bo treba temeljitega dela. —

Če pa vzamemo sedaj v pretres le one točke, ki pridejo v poštev pri našem razmišljanju, to je pri onem delu ali načrtu, ki smo si ga začrtali mi ljudskošolski učitelji pri izvrševanju naloge o preustrojitvi našega šolstva to je ljudsko šolstvo in z njim najtesneje zvezana nadaljna narodna izobrazba, zakaj preosnovno naših srednjih in višjih šol pustimo onim faktorjem, ki so poklicani v prvi vrsti v to, t. j. našim srednješolskim in višješolskim profesorjem — potem se moramo omejiti na te-le točke:

III. Ljudska šola. a) Osemletna obvezna šolska doba.

Tu pa zahtevamo: Vstop v ljudsko šolo z dopolnjenim sedmim starostnim letom brez razlike kraja in stanu.

b) Odprava vsake ponavljalne šole; na mesto te pa stopi na površje strokovna šola, in sicer vsaj dvestoletna, razdeljena na kmetih v kmetijsko šolo, a v industrialnih krajih v takozvane obrtne strokovne tečaje — seveda pod posebnim učiteljstvom, v tej stroki izobraženim.

Navedene točke veljajo v prvi vrsti moški mladini. A če hočemo imeti srečen narod, zahtevamo enake pravice in dolžnosti tudi za našo dekleško mladino. In tu se omejimo na sledeče zahteve:

I. Preosnova naših ženskih učiteljskih v tistem obsegu, kakor ga zahtevamo pri moških učiteljskih.

II. Preosnova šolskih zakonov, kakor smo navedli v prvem delu.

III. Ljudska šola: a) Osemletna obvezna šolska doba. — Vstop z dopolnjenim sedmim starostnim letom.

b) Odprava vsake ponavljalne šole, na mesto te pa stopi na površje strokovna šola, in sicer vsaj dve-

letna, razdeljena na kmetih v goslinjsko šolo, a v industrialnih krajih v takozvane obrtne strokovne tečaje v zvezi z gospodinjskimi tečajji, seveda tudi pod posebnim učiteljstvom, v tej stroki izobraženim.

Zakaj zahtevamo tako pri kmetijskih in obrtnih strokovnih kakor tudi goslinjskih tečajjih v teh strokah izobražena učiteljstva, ni treba posebe poudarjati, zakaj po našem mnenju zahteva vsak tečaj svojo v tej stroki popolnoma izobrazeno učno osebo.

V nadaljno narodno izobrazbo sega pa nam ni nikakor potrebno. Že samo poglavje, ki je tu le v glavnih potezih označeno, je tako obširno, da moramo biti čisto zadovoljni, ako ga bomo tak obdelali, kakor zahteva ravno tok sednjega časa, ki se nam kaže pač še v pravejši daljavi in v tako meglenih črtah da pravega temelja, prave oblike niti na bistrejše naše oko ne vidi.

Naš narod si bo pač svojo nadaljnjo izobrazbo sam začrtal po onih zahtevah, ki jo bo prejel od splošnega svetovnega preobrata po prenehanju sedanjega svetovnega klanja in po sklenjenem miru.

Nejasna je še naša bodočnost, vendar pa lahko poudarjamo in z odločnostjo podčrtavamo, da si bo naš narod zna svojo nadaljno izobrazbo tako urediti in zasnovati, da si bo začrtal na svoj prapor geslo, da hoče biti svoj gospod na svoji slovenski zemlji!

Ivan Šega.

Naš cesar v smrtni nevarnosti.

Dne 10. t. m. je cesar Karel nadzoroval v prostoru pri Strasoldu in Cervignanu pohod čet. Na povratku je poskusil s spremstvom priti v bližini Ruše preko hudournika, ki teče vzporedno s Sočo, ki je bil še pred malo dnevi suh. Cesarjev avtomobil je zavozl tik nad malim jezom v globoko vodo, vsled česar se je ustavil motor. Zanjim prihajajoč tovorni avtomobil naj bi bil potegnil cesarjev avtomobil iz vode, a tudi ta se je ustavil zaradi kratkega stika. Telesni lovec Reisenbichler in narednik telesne garde pehotne stotnije Tomek sta šla v vodo, da poneseta cesarja na breg. Pri tem se je zgodila nesreča, ki so jo s sledečim avtomobilom h hudourniku dospete osebe cesarjevega spremstva z grozo opazovale. Telesnemu lovcu cesarjevemu so se odkrhnil kamni pri jezju; v tem trenutku so zagnili valovi telesnega lovca ter ga potegnili v vrtinec reke, ki je bila vsled nalivov visoko narasla. Cesar, ki je videl svojega telesnega lovca v smrtni nevarnosti, ga ni izpustil, ravnotako malo pa tudi gardni narednik Tomek cesarja. Tako je zanesla cesarja s telesnim lovcom in gardistom v deroče valove preko jezja Valovi so jih odnašali. Z velikimi napori se je posrečilo spremstvu in onim, ki so prihiteli na pomoč, rešiti cesarja in njegova slugi iz smrtnih nevarnosti. Velika radost je zavladala po vsem cesarstvu zaradi srečne rešitve Nj. Veličanstva. Po mnogih mestih so se vršile zahvalne službe božje s slovesnim »Te deum!« Bog obvaruj in ohrani Avstrijo, cesarja z njo!

VII. vojno posojilo.

Sedmo vojno posojilo je predloženo v podpisovanje. Kakor pri vseh prejšnjih vojnih posojilih se obračamo tudi sedaj na zavedno Zavezino učiteljstvo s pozivom, naj stori tudi ob VII. vojnem posojilu patriotično svojo dolžnost: neumorno in vztrajno deluj v šoli in izven nje vsak učitelj na to, da se v njegovem okolišču podpišejo kar največje vsote VII. vojnega posojila; stopi k prijateljem in znancem, nagovarjaj kmetovalce, industrialce, kapitaliste, trgovce, vplivaj na denarne zavode in razne korporacije ter jim polagaj na srce sveto dolžnost do svete domovine. Prav posebno se pa obračamo na vsa Zavezina društva, da store svojo dolžnost in podpišejo VII. vojno posojilo v višini, ki jo dopuščajo sredstva. Cenjene tovariše prosimo, da uspehe svojega dela poročajo uredništvu Učit. Tov.

Pav. Flerč:

Enotna šola.

II.

V prvem članku sem govoril o uredbi enotne šole in o zahtevah za njo. Ker se hočemo dapes ozreti nekoliko na ugovore proti tej šoli (obširneje sem razpravljaj o tem že v »Popotniku«), mi je treba zaradi jasnosti še nekaj pristaviti, kar se sklada zlasti tudi z naziranjem tov. Bankarta in Gangla v njunih odgovorih pod naslovom »Načrt preustrojitve

našega šolstva; zlasti tov. Baukart pravi jasno: »enotne šole smo imela že do zdaj preveč«. Kako to misli? Ali se s to svojo izjavo sploh odreka duhu enotne šole? Nikakor; ker »enotne« (kakor je videti, jemlje tov. B. pojem v tem slučaju tako, da smo imeli enoten pouk brez ozira na individualne potrebe posameznika in družbe) smo imeli res že do zdaj preveč; premalo pa smo imeli enotne narodne vzgoje.

V naslednjem pa hočem razpravljati neodvisno od naših razmer o enotni šoli in o ugovorih proti tej, kakor smo prevzeli idejo od drugod in kakor so ji nasprotovali tamkaj.

Kakor izhaja iz zadnjega našega članka, je načelo pri zahtevi enotne šole socialno-pedagoško in se glasi: Za vse ista osnovna šola je nujni pogoj za uresničenje pravega moralnega izobraževanja. Bodi pa si dogma verske, politične ali socialne vrste, ji nasprotniki ne izostanejo, in tako se je razvil živahen boj tudi proti tej socialno-pedagoški dogmi enotne šole. Ugovori*) so skoro izvečine sekundarne značaja; nasprotniki so najčesče srednje in visokošolski profesorji napram zahtevi ljudskošolskega učiteljstva ter razpravljajo zlasti o naslednjih vprašanjih: 1. češ enotna šola ni zmožna, da ublaži socialna razredna nasprotstva; 2. da ima enotna šola škodljive strani za ljudsko šolo samo; 3. da ima zahteva: »prosta pot za nadarjene« svojo neizvedljivost v socialnem razmerju naroda; 4. da enotna šola nikakor ni zmožna, da dvigne ugled ljudskošolskega učiteljstva.

Na kratko se utemeljujejo ti ugovori tako-le:

1. Enotna šola, ki zahteva odpravo vseh zasebnih šol, katere pohajajo vsled velikih obiskovalnih stroškov lahko le otroci višjih in premožnejših slojev, si obeta od združitve otrok vsega naroda zlasti v osnovni šoli izenačenje stanovske razlike. V hessenski zbornici je formuliral poslanec Ulrich to zahtevo enotne šole tako: »S tem, da sede otroci v šoli skupaj, in če potem otrok ubožcu v svoji preprostosti pripoveduje, kako je pri njih doma, in bogatašev sin sliši, kako manjka tam kruha in kave, kako mora njegov tovariš oditi v šolo lačen, če sliši to v šolski klopi, če deli z ubožcem kruh in pravi: Tovariš, tu imaš od mojega kruha, jaz imam več, nego potrebujem, potem sprejemem pojem o socialnih razmerah, ki jih ne bo nikdar pozabil«. Kakor so karakteristične te besede za zahtevo enotne šole po socialnem izenačenju, tako je karakterističen tudi ugovor na nje. Kulturne države — pravijo — si ne moremo misliti brez razredne razlike, brez ločitve v razne stanove in sloje, brez razrednega boja. Vsako formuliranje zenačenja je zato le tendenciozno, kajti siromaku se bo zdela njegova suknja še siromašnejša, njegovo ubožstvo še večje, njegov kruh trši, če gleda vse boljše in lepše pri svojem tovarišu in ve, da se do tega povzpeti ne more. In kar je bilo bogatašu do zdaj brez cene, kar je sprejemal kot samo vsebi umevno, njegova boljša obleka, njegov obilnejši zajutrek, njegov gotovjši nastop, vse te stvari dobe v kontrastu zanj veljavo ter ga povzdigujejo. S tem pa ne dviga siromaka, marveč ga še bolj ponižuje še bolj postavlja podse. Zato imenuje Schmidt zahtevo po obvezni splošni ljudski šoli »nevarno utopijo, če se hoče doseči socialno izenačenje stanov in razredov s prisilnim sredstvom enotne šole«. Pa tudi če se izvede tako prisilno sredstvo, — pravijo — ne bo vplivalo na izenačenje tudi zato ne, ker se združijo otroci ipak le na ¼ njihovega dnevnega časa, ne vstevši še obile proste dni, ko sploh ne pridejo v dotiko. Ves ta ostali čas prežive zopet v svojem navadnem okolišju, ki pri hitrem otroškem sprejemanju in oddajanju vtiskov zabriše vse one, ki jih je dobil otrok v šoli in se ne skladajo z njegovimi običajnimi. Pri ubožnejših otrokih zopet zbude ti vtiski nevoščljivost, ki se vveda v dušo ter proizvoda za poznejša leta razpoloženje, ki onemogoča vsako zblizanje stanov. — Da pa nasprotniki ne prihajajo vedno stvari do jedra, marveč se sučejo prav pogosto na površju, dokazuje dejstvo, da se oklepajo smotrov učne šole, češ: Sploh je napačno, če se hoče ustrojiti šolo kulturnega naroda z videka socialnega zblizanja; socialno zblizanje je lahko le razveseljiv sovpil, naloga šole pa je podajanje znanja. In pristavljajo, da se ne zabrišejo socialne razlike v življenju, če-

prav bi nas družila ista klop do zrelosti nega izpita — na kar zastopniki enotne šole z lahkočo odgovarjajo: da je zabrisanje in zbižanje dvojce.

2. Kadar govorijo nasprotniki enotne šole o njenem škodljivem vplivu na ljudsko šolo kot tako, se opirajo prav radi na Kerschensteinerjeve besede iz leta 1895., ko je govoril o prednostih enotne šole, t. j. splošne ljudske šole na Bavarskem*). Takrat je dejal Kerschensteiner: »Na deželi se vrne otrok po dovršeni šolski dobi v krog svoje družine, v katerem raste bolj in bolj nasproti svoji zmožnosti, da vrši svojo bodočo nalogo. Ne tako v velikem mestu, kjer tisoče otrok ne pozna pojma družine... Za te nas skrbi, a tukaj mi sami nismo dovolj vplivni; tukaj mora doprinesati žrtve vsak meščan. Vsak meščan, vsak trgovec in obrtnik se mora zavedati, da mu dovajajo nadaljevalne šole življenja polnih elementov, ne pa spodnji razredi realk in gimnazij. Če spoznamo to..., potem se bodo polnili višji razredi naših ljudskih šol, namesto da se polnijo nižji razredi realk in gimnazij, ki se polnijo le zato, da v nekaterih letih zopet izbruhajo stotine, časih dobrih elementov, ki bi kaj več dosegli na tiru ljudske šole. Raznarodjenje naših višjih razredov v ljudskih šolah je bolesten pojav v našem ljudskem šolstvu«. Na dejstvo torej, ki je nanj opozoril Kerschensteiner, da so namreč višji razredi naših (mestnih) ljudskih šol prazni, ker odhaja ves, kolikaj boljši material v srednje šole, ter ostajajo v njih po večini le slabši učenci, zidajo nasprotniki svoje ugovore o škodljivosti enotne šole za ljudsko šolo samo ter izvajajo: Kjer prevzema pripravnica otroke za srednje šole, preidejo v to le tisti, ki imajo resnični namen, se posvečati studiju te, nadaljni višji razredi ljudske šole pa vrše mirno naprej svojo nalogo ter dovajajo vase le najboljše material t. j. le tiste učence, ki so za nje res sposobni. — Naj uvrstim za ilustracijo, kako prav je imel K. s svojo tožbo, reminiscenco iz svojega šolanja. V ljubljanski mestni ljudski šoli smo posedali v 5. (takrat najvišjem) razredu le taki, ki smo bili za vstop v srednjo šolo še premladi, in pa stari ponavljalci, ki so čakali v tem razredu — časih po par let — svojega 14. leta in odpustnice. Reči smem, da je bilo to posedanje škoda za oboje: »premladi« se od ponavljalcev nismo naučili nič prida, na te zopet razrednik ni mogel jemati dosti ozira; saj so vso snov (znatno celo v kolobarjih) predelali že po večkrat in so imeli smisel le še za svoje 14. leto in odpustnico. Tako je bilo tedaj v mestni ljudski šoli, da je po deželi drugače, vemo; ipak se nam zdi, da je ravno ta 5. razred dokaz, kako nujna je diferenciacija šolstva: na mesto 5. razreda bi morala takrat, ko je štiriletna splošna osnovna šola dovršila svojo nalogo, stopiti meščanska in tej slediti nadaljevalna šola. Da bi pa zaradi splošne višje izobraženosti naroda ne bila na kvar taka diferenciacija šol tudi po deželi, je jasno.

3. Med najpogostnejšimi ugovori s socialnega stališča napram enotni šoli je ta, ker zahteva enotna šola prosto pot za vse nadarjene tudi nižjih slojev ter njihovo izobraževanje na javne stroške, češ, da hoče z izvršitvijo te svoje zahteve enotna šola nižje sloje duševno izlakotovati; tako da bi ostali v nižjih slojih le manj in nenadarni, vsi ostali pa bi prešli v višje sloje. Kot sredstvo pri tem boju jim služi stvarni ugovor, da naj ljudska šola (z nadaljevalno vred) rajša izobražuje inteligence naroda, namesto da jih dviga iz teh ter jih umetno uvrščuje v višje družabne kroge. A da je ta stvarni ugovor res le sredstvo, izhaja iz dejstva, da zaključujejo malone vsi nasprotniki svoje ugovore s tožbo, da se omejuje svoboda staršev s tem, če ni edino njihova pravica, da privoščijo svojemu otroku šolsko vzgojo, kakršno sami hočejo t. j. kakršno zmore njihovo premoženje, njihovo družabno stališče; in — prav skrivito kukajo tukaj na dan tudi — njihove »zveze«. Današnje razmere govore sicer za vse njihove dokaze, češ, da si talent, če je res talent, napravi pot sam tudi iz najnižjih vrst (na kar ugovarjajo privrženci enotne šole, da kako mal % in s kolikimi težavami!), da talentu pravzaprav tudi danes ni izključno zaprta pot (privrženci enotne šole kažejo na mnogobrojne ovire). — Vse to je res, pravijo

*) Na tem mestu mi je treba pripomniti, da ima Bavarska uvedeno splošno ljudsko šolo kakor pri nas v Avstriji. Zahteva enotne šole pa je ravno zahteva po taki splošni ljudski šoli (v principu!) in proti tej se vodi boj zlasti iz Prusije, kjer splošne ljudske šole (zlasti v večjih mestih) kot take nimajo kot take, da bi bil iz nje mogoč direktni prestop v srednjo šolo; ljudska šola je marveč zase s svojim učnim smotrom, vez med obema šolskima kategorijama pa je tako imenovana »Vorschule« (ki tudi pri ljudski šoli igra za nas nevažno vlogo). Odtod tudi oster boj enotne šole napram »pripravnici«.

zagovorniki ideje, a s pravično razdelitvijo javnih pripomočkov, s tem, da bi postopka v razredu (in pozneje v javnih službah) ne ovirali protežirani privilegiranci, bi se doseglo še mnogo več, mnogo bolj bi se izkoristile talentne narodove sile. — V današnjih dejanskih razmerah moramo upoštevati celo tak ugovor v tem vprašanju: »Zmožnost za višjo izobrazbo je odvisna celo od izobraževalne atmosfere okolice, ki je ne morejo pogrešati redki, veliki talenti, pa tudi ne srednji. Modra uredba narave je, da je na splošno tudi intelektualna izobrazba doma v teku rodov le v eni družini; ker ta uredba jamči za to, da ostane ohranjena gotova harmonija med razumom, čuvstvom in značajem, med znanjem, mišljenjem in taktom...« Vsaj zunanji videz današnje družbe nam spričuje, da je ugovor na istiniti podlagi.

Predvsem pa moramo upoštevati stvarni ugovor, ki smo ga navedli zgoraj kot sredstvo; kajti resnica je, da potrebuje talenov tudi masa narodov med seboj — a o tem sem razpravljal obširneje že v »Popotniku«. Pristavil bi le, da se mi zdi ravno s tega stališča zopet važna splošna ljudska vzgoja z diferenciranjem splošnega (ne znanstvenega) šolstva.

4. S tem, da združuje enotna šola v sebi otroke narodnih slojev, si obetajo njeni privrženci tudi povzdig socialnega ugleda ljudskošolskega učiteljstva. Na tem torišču imajo nasprotniki pač najlažji ugovor, ker je resnica da se delo ne ceni po tem, komu služiš, marveč po tem, kako o služiš. Slabše je za ljudskošolsko učiteljstvo to, da na podlagi tega nasprotiki dalje zaključujejo, češ, če je ugled ljudskošolskega učiteljstva odvisen le od kakovosti njegovega dela, potem opusti to učiteljstvo tudi svojo zahtevo po »enotnem učiteljskem stanu« t. j. svojo zahtevo po pripustitvi na vseučilišče. Uni-verzitetna izobrazba za vsakega ljudskošolskega učitelja, da se pridobi s tem enotni učiteljski stan, moramo označiti za prenapetost (Block).

Kot postranski ugovor moramo označiti še enega. Razširjenje splošne izobrazbe naj bi dala večini udom naroda tudi pravico do enoletništva pri vojakih; nasprotniki jo omejujejo na zrelostni in inteligenčni izpit. — Ta ugovor le omenim, da pokažem tudi enega najbolj postranskih. Že skrajša sem rekla, da so nasprotniki enotne šole, ki je (brez ozira na politične stranke, ki so se ideje že tudi poprijele in določile napram njej svoje stališče*) izraz volje ljudskošolskega učiteljstva, ponajveč srednje- in visokošolski profesorji; s tem pa je tudi označeno načelno stališče boja: sedanja nadrejenost in podrejenost vsega šolstva naj se umakne socialno urejeni vzporednosti šolstva. Da udarjajo tu razni interesi — in ne v zadnji vrsti interesi — vsega učiteljstva drug na drugega, je jasno; in s tega videka nam je v boju marsikaj umiljivejše. A vestno moramo motriti vse razloge in protirazloge, da nas ne zvodijo izključno na svojo stran ne prvi, ne drugi. Kadar razpravljamo o preustrojitvi narodne šole in vzgoje, moramo delati to v prepričanju, da je edini in pravi predmet vzgojeslovja sklenjena izobrazba osebnih osnovnih sil, kakor se dvigajo v narodu do objektivne enote. V življenju kulturnega naroda je združeno vse v organsko zvezo; in iz narodne enote zopet se mora razviti enotna organizacija narodnega izobraževanja. Le-ta je ud objektivne narodne enote, a obenem duševni nositelj narodne enotne ideje.

Iz naše organizacije.

Skupne zadeve.

Iz Zaveze avstr. jugoslovanskega učiteljstva. V št. 19. št. z dne 19. septembra t. l. je prinesel naš list razglas, s katerim sklicuje vodstvo Zaveze delegacijsko sejo na 27. dan meseca decembra letos. V tem razglasu se pozivljajo Zavezina društva pa tudi posamezni člani, da prijavijo čimprej za to delegacijsko sejo aktualna predavanja, predloge in nasvete, zadnji čas do 25. novembra t. l., da jih objavimo v oni št. Učit. Tov., ki izide dne 30. novembra t. l. Na sklicani delegacijski seji bomo razpravljali med drugimi tudi o načrtu novega poslovnega reda Zaveze. Da se delegati lahko prav temeljito pripravijo na to važno točko dnevnega reda, objavimo v prihodnji števil. Učit. Tov. ta načrt. Obenem prosimo Zavezina društva, da nam poročajo glede delegatov, kakor smo pisali v zadnji števil našega lista. Prav posebno pa pozivljamo ona društva, ki volitve še niso izvršila, da store to takoj. **Vodstvo Zaveze.**

*) Glej tozadevno v »Popotniku« 1. 1917.

Kranjske vesti.

—r— Iz ljudskošolske službe. Marija Španova je imenovana za začasno učiteljico na Dobrovi pri Ljubljani; Pavla Christof, učiteljica v Vodich na Gorenjskem je premeščena na svoje prejšnje mesto v Hrušici pri Podgradu v Istri; Marija Ruparjeva je nameščena za začasno učiteljico na Viču, Viktorija Zalarjeva za suplentko v Borovnici in Josipina Moljkova za suplentko v Sp. Zemunu; učiteljci Antoniji Vižinovi je po verjeno vodstvo na ljudski šoli v Sp. Zemunu; Marija Lešnjakova je imenovana za začasno učiteljico v Prežganju; začasna učiteljica Kristina Rogarjeva je premeščena v Presko; za suplentke ostanejo tudi v šolskem letu 1917/18 na Idrijski rudniški šoli: Franciška Mačkovškova, Marija Sinkovčeva, Franciška Rejčeva, Doroteja Kovačeva, Leopoldina Novakova, Antonija Trpinova in Ana Šturmova. Kandidatka Rozalija Šinigojeva je nameščena za suplentko v Loškem potoku; nadučiteljica Franca Črnagoja na Karolinski zemlji nadomešča izprašana učiteljica Marila Sekulova; vpoklicanega in pogrešanega nadučitelja Ivana Franketa v Dobrnič nadomešča začasni učitelj Pavel Ločnik; obolelo učiteljico Marijo Zurfčovo v Žužemberku nadomešča suplentka Vida Krašovčeva; za suplenko na ljudski šoli v Trebnjem je imenovana Albina Abačičeva. Za suplentke so imenovane: Marija Tillyjeva na ljudski šoli v Poljanah, Helena Matkovičeva v Črmošnjicah, Marija Vogrinčeva, v Spod. Karteljevem, Marija Kladjova v Kamniku, Marija Lacknerjeva v Čepcljah, Alojzija Severjeva v Metliki, Olga Hribarjeva v Suhorju, Franciška Bezljajeva v Semiču, Ivana Kramaričeva v Češnici, Josipina Rozmanova v Strekljčevcu.

—k— Odlikovanje. Nadporočnik Ant. Drašček, nadučitelj v Zalogu pri Ljubljani, je odlikovan s srebrnim »Signum laudis« z vojno dekoracijo in meči.

—r— Ljubljanske šole brez kuriva. V ponedeljek dne 12. t. m. se je po preteku treh tednov zopet pričel pouk na ljubljanskih srednjih in ljudskih šolah. V pozni jeseni smo, neprijetno deževno in mrzlo vreme je nastopilo, toplomer kaže komaj +4° R. Lačni, slabo oblečeni, premočeni prihajajo otroci v šolo med njimi ubožci, ki nimajo doma v revni izbici gorke peči, da bi se pogreli. Veselili so se, da se pogrejejo pri topli šolski peči. A glej razočaranje! Šolska peč je mrzla, mrzla šolska soba, ker ni kuriva. V mrzlih sobah, v katerih ni niti +5° R toplote naj mmo sede otroci, pazljivo sledijo pouku, pišejo in rišejo s premrzlimi rokami! Otroci, ki imajo zimske suknjice, sede oblečeni, potegnejo ovratnike pri suknjah čez ušesa in topo gledajo učitelja, ki hitro hodi po sobi tudi oblečen v vrhno suknjo, da se brani prehlajenja. Revček pa je otrok, ki je slabo oblečen, premočen in bos in mora po 3 ure sedeti v takem neprijetnem in neprijetnem prostoru. Ni kuriva, ni premoga, pravijo. V treh šolskih sobah ni niti peči, ker so poslali pregorele dele v popravo na Dunaj in to šele nekaj dni pred začetkom šol. Ni li to velika malomarnost?! Če se dobi premog za gledališča, kinematografe, zabavišča, bi se moral in to v prvi vrsti dobiti za šole. Ali so vam več vredne kinopredstave nego zdravje naše mladine? Zakurjene šolske sobe zahtevamo! Ne gre za učiteljstvo, saj vemo, da zanj nimajo sre, da se zanj nihče ne briga, za našo mladino gre! Na fronti nam umirajo možje in mladenci, v mrzlih šolskih sobah naj se pa prehlaja in nakupuje boleznj še naša nežna mladina! Mrzla šolska soba pa ni edino zlo na ljubljanskih ljudskih šolah: Popoldanski pouk traja od 2. do 5. ure. Ob 4 je že tema. Razsvetljave ni in otroci sede v temi, da ne vidijo učitelja in on ne njih. Kako naj se vrši pouk v temni sobi, naj nam povedo tisti, ki so napravili tako uredbo. Šolske sobe v katerih se vrši pouk, so temne, ako pa greš mimo zabaviš, se svetijo v bajni svetlobi. To je prava in pristna slika ljubljanskega šolstva. Nadzorniki, ganite se! Pridite in oglejte si te razmere. Ako ne bomo pomoči, bomo res morali klicati: Društvo za varstvo živali, kje si!

—r— Kdo naj preskrbi ljubljansko učiteljstvo s kurivom? Učiteljstvu se je sicer zadnji čas plačal precej zboljšala ali kaj pomaga, ko za denar ne dobi blaga. Železničarje preskrbi železniška uprava s kurivom, deželne službenice deželni odbor, le na uboge učitelje ne misli nihče. Kako naj pa sedaj opravlja svoj težavni posel? Večina od njih ima po 26 tedenskih ur, kdaj naj izvršujejo svoje pisarije in šolske korekture, ko je dan že tako kratek? Brez svečave in v nezakurjeni sobi to ne bo mogoče izvrševati. Glede svečave stoji učitelj na isti stopinji kakor obrtnik, navezan je na delo pri luči, — zato pa naj dobi isto množino petroleja! Kam pa naj gre po premog ali drva?

Štajerske vesti.

—š— **Darilo.** Učenci slovenske okol. deške ljudske šole v Celju so nabrali v dneh od 21. do 23. oktobra t. l. in darovali za vojne sirote 40 K 45 vin.

—š— **Spremembe v učiteljski službi.** Pomožna učiteljica Ana Pianova v Gor. Gradu ej postala stalna učiteljica v Mozirju; začasna učiteljica v Slivnici v Šmarškem okraju Marija Plhakova, je stalno nameščena na svojem službenem mestu; istotako Marija Roškerjeva v Leitersbergu-Karcovinu (okraj Maribor).

—š— **Tovariš Franc Voglar,** učitelj na okol. deški ljudski šoli v Celju, sedaj poročnik v rez. pri 87. pp., je bil dalj časa, ko je prišel iz fronte, v rez. bolnici v Solnogradu. Ko je okreval, so ga pozvali h kadru, od tu pa je šel v mesecu avgustu t. l. kot nadz. častnik k nekim zgradbam v Kolašini v Črni gori. Koncem oktobra t. l. so ga pozvali v Cetinje, kjer je zdaj zaposlen pri gospodarskem odseku ondotnega generalnega guvernerstva. Na potu iz Kolašine v Cetinje nam piše tovariš Voglar: Na potovanju po Črni gori sem obiskal v Podgorici, obveščen po »Učiteljskem Tovarišu«, gomilo prerano umrlega tovariša Widra. Počiva kakih 15 minut od sredine mesta na vojaškem pokopališču v lepi podgoriški ravnini sredi tu umrlih tovarišev vojakov poleg tu pokopanega edinega častnika nekega nadporočnika. Lep lesen spomenik se vidi že oddaleč in na njem je napis: L. Fährnich Karl Wider. Gest. 6. IX. 917. Grob je pravilno obzidan s kamni. Zamišljen v tužne misli stojim tu ob Tvoji gomili, dragi tovariš Wider! V tujini daleč proč od ljubljene domovine si se vlegel v hladni grob, doma pa Ti je sledila skrbna in mila soproga, ki ni mogla preboleti Tvoje izgube, krutega udarca nemile usode. Ob teh težkih mislih mi še bolj živo stopi pred oči moje dete, moja sirota! Utrujen od dolge vožnje po strašnih gorah, ki obdajajo Tvoje mirno bivališče, se poslavljam od Tebe najbrž prvi Tvoj stanovski tovariš! Počivaj mirno in lahka naj Ti bo tuja slovanska zemlja na lepem podgoriškem polju!

—š— **V italijansko ujetništvo** je prišel ob 11. soški fronti tovariš Miloš Roš, učitelj v Hrastniku.

—š— **Čebelarstvo na slov. Štajerskem** se je letos izvrstno obneslo. Naši tovariši-čebelarji so pridelali obilo strdi izborne kakovosti in so dobili zanjo lepe novce. Srčno jim privoščimo to! Vsak trud naj najde primerno plačilo.

Tržaške vesti.

—t— **Izjava.** Dodatki k berilom za primorske ljudske šole (za III. in IV. šolsko leto) so izšli. V njih je več tiskovnih napak. Zaradi naglice, ki je morala z njo tiskarna izvršiti delo, niso mogli sestavljalec opraviti nobene korekture. Učiteljsko naj blagovoli to vzeti na znanje in naj tiskovne pogreške samo popravi!

—t— **O občnem zboru Učiteljskega društva za Trst in okolico** prijavlja nedeljska »Edinost« daljše poročilo, posneto po zadnji številki našega lista. Izvajanjem tovariša Mahkote o ustanovitvi nameravane našega okrevališča ob Adriji dostavlja »Edinost« te lepe besede: »Mi samo iskreno želimo, da bi se ta plemenita namera čimprej uresničila na korist vsemu slovenskemu učiteljsstvu ter v čast in ponos našemu tržaškemu slovenskemu učiteljsstvu! Ne dvomimo, da se dobi radodarna roka slovenskega človeka, ki bo — tudi uvažujoč važnost in pomen učiteljskega stanu za splošno našo narodno kulturo — prispevala svoj delež, da se čimprej dvigne ob naši Adriji dom in zavetišče obolelih in okrevanja potrebnih naših kulturnih delavcev! Dajmo jim zdravja in moči, da lahko zdravje in moč posvetijo vzgoji naše bodočnosti! — Fiat! —

—t— **Tržaški mestni magistrat** je že nakazal družbi sv. Cirila in Metoda 50.000 K v svrhu razširjenja njenega šolstva v Trstu. Veselimo se tega uspeha našega prizadevanja za uveljavljanje pravičnosti in enakopravnosti nasproti tržaškim Slovincem, prepričani, da ne ostane samo pri tem uspehu. Justitia fundamentum regnorum! To načelo veljaj tudi glede na narodno šolstvo vseh avstrijskih narodov! Pravice hočemo — ničesar drugega!

—t— **Šole v tržaški okolici** utegnejo kmalu začeti z rednim poukom, ki je sedaj vsaka nevarnost od strani sovražnika odstranjena. Ker nekatere šole že tri leta niso imele rednega (ali pa celo nič) pouka, je jasno, da je vzgoja mladine silno trpela, in bo zamujeno skoro nemogoče nadomestiti — to pa toliko težje, ker primanjkuje moškega učnega osobja tako v mestu kakor v okolici. V interesu zanemarjene šolske mladine ter v interesu uspešnega zopet oživiljenega delovanja vseh šol je, da stori

šolska oblast nemudoma vse korake, da se vrnejo na svoja službena mesta oni učitelji, ki za službo na fronti niso sposobni. Kaj pomaga n. pr. 16 novih razredov CM šolam v Trstu, ako ni že sedaj dovolj učiteljev? Prepričani smo, da ukrene šolska oblast, ki ji je na skrbi blaginja šolstva, vse potrebno, da ne bosta vzgoja in pouk mladine še nadalje trpela, ampak da se globoke rane, ki so jih zadali vojni dogodki, čimprej izlečijo in po možnosti zacelijo. Starši bodo hvaležni poklicanim krogom, ako jih rešijo težkih skrbi glede bodočnosti njih otrok. Tudi Jugoslovanski klub naj se z vso resnostjo loti tega prevažnega vprašanja. Naša organizacija je od svoje strani že napravila dopustne korake.

—t— **Srebrno poroko** praznujeta dne 22. t. m. tovariš Anton Germek, učitelj pri sv. Ivanu poleg Trsta in sedanji predsednik Učiteljskega društva za Trst in okolico, ter njegova soproga tovarišica Antonija Germekova, voditeljica mestnega otroškega vrta pri sv. Ivanu in sotrudnica »Zvončka«. Obema zavednima članoma naših organizacij in požrtvovalnima kulturnima delavcema veljajo naše iskrene čestitke! Na mnoga leta!

Splošni vestnik.

Hišo pokojnega dr. Kreka je kupila Gospodarska Zveza. V spodnjih prostorih bo stanovala pokojnikova sestra Cilka, zgornje prostore pa namerava poseben odbor obdržati nedotaknjene v spomin na pokojnika. Tu bodo shranili tudi trakove, ki so bili na venci pokojnikovih.

Nov list. V soboto je začel izhajati v Ljubljani nov list Jugoslovan. Izdajajo in uredujejo ga somišleniki Krekove struge v S. L. S. List stoji strogo na katoliškem stališču in bo z vso vneto zastopal politiko jugoslovanske deklaracije. V I. številki naša nekateri prav lepo simpatično pisane članke in nekaj v živo segajočih političnih notic. Tednik je in se tiska v Učiteljski tiskarni.

V uredništvu glasila jugoslovanske socialne demokracije Napreja se je izvršila sprememba. Odstopila je urednica Alojzija Štebijeve, ker je prišla v nasprotje z izvršilnim odborom stranke zaradi članov »K vprašanjem naše taktike«. Ti članki pa niso bili edini povod odstopa. Vzrok konflikta je bil tudi oster in krivič. Napad na učiteljsko organizacijo v treh člankih: »Učiteljsvo in vojna.« V teh odurno pisanih sestavkih je nasleda urednica nekemu mlademu jako domišljavemu učitelju.

Tovariš Ivan Trebše, ki je interniran v Italiji že več kot 2 leti, nam piše: Dragi Učiteljski Tovariši! Ako si še pri življenju, bodi mi najiskrenejše pozdravljen. Tvoj zvesti naročnik učitelj na Žagi — Srpenci v Tolminkem okraju bivam že čez 2 leti v deželi citron in pomaranč. Lepo in jasno je italijansko nebo, a še lepše je naše, dasi po večini oblačno. Junaka Krn in Bombanc, ki sta spremenjena v ognjenika, ali vaju bom videl še kdaj? In bistra Soča, ki se peni jeze in od žalosti točiš krvave solze, kdaj bodem zopet zrl v tvoje bodre valove? Pridi vendar že toliko zaželeni čas! Najprisrčnejše Te pozdravljam, dragi mi Učiteljski Tovariši in vse tovariše učitelje slovenske!

Naslov tovariša Ivana Trebšeta je: Ivan Trebše, Querr. internato Crescentino in Novara — Italija.

Razgled.

Slovenska šola za goriške begunce v Kromerizu. »Našinec« in »Den« poročata: Vsled prizadevanja češkega poslanca dr. Stojana in profesorja Žnideršiča je otvoril Apostolat sv. Cirila in Metoda v Kromerizu slovensko šolo združeno z internatom za goriške slovenske begunce.

Zasebna ženska realna gimnazija v Zadru. Dobrotvorno društvo hrvatskih šol namerava v kratkem času otvoriti v Zadru zasebno žensko nižjo realno gimnazijo.

Šolska policija na Ogrskem. V »Vilagu« priobčuje dr. Fried zanimive podatke o znani odredbi ogrskega naučnega ministra glede nadzorovanja narodnostnih šol potom posebnih zaupnikov. Ti zaupniki smejo pregledovati vse domače in šolske naloge in imajo točno nadzirati profesorje pri predavanju in prisostvovati klasifikaciji učencev. Vsak izpit je ničev, ako ni bil prisoten madžarski zaupnik. Ti zaupniki nadzirajo dijake tudi doma. Pravi šolski policaj je tak nadzornik. Dr. Fried obsoja te odredbe, rekoč: Danes, ko je jedna glavnih nalog svetovne vojne izravnava narodnostne politike, organizira naučni minister »šolsko policijo«. Ako se zaupnik točno drži predpisov, postane špijon dijakov in profesorjev, sramoti svobodo predavanja profesorjev, špijon je v šoli, izven šole, po dnevi in po noči.

Proslava 60 letnice Iva Kneza Vojnoviča. Krasno so proslavili v Zagrebu 60 letnico pesnika Iva Kneza Vojnoviča. Priredili so svečano predstavo njegovega »Ekvinocija«. Gledališče je bilo napolnjeno do zadnjega kotička. Dr. Prohaska je imel slavnostni govor. V lepih besedah je pokazal govornik razvoj hrvatske drame, ki se je z Vojnovičem osvobodila tujega vpliva. Rodila se je na dubrovniških tleh, dozorela v Zagrebu. Delo njegovega življenja bi mogli nazvati »tragedijo jugoslovanske majke«. Ekvinocij — Smrt majke Jugoviča — Lazarevo Vaskresenje — Imperatrix, te štiri velike drame tvorijo eno tetralogijo Majke. Razvoj materinskega tipa v Vojnovičevih dramah je očrtal predavatelj in izvajal, da se je do te višine mogel dvigniti pesnik samo kot sin jugoslovanske matere ker morala je Majka, da pretrpi Kalvarijo jugoslovanskega naroda, da se pospne do tako visokega moralnega vznesenja. Govornik je pozval poslušalce, naj poslušajo »Ekvinocij«, v katerem vpraša Crna Jele: Besni li Ekvinocij, da nas uniči, ali prerodi? S pesnikom odgovarja Imperatrix — da nas prerodi. Velikansko navdušenje je zavladalo po teh krasnih besedah v gledališču: zadonela je sveta naša pesem »Lijepa naša domovina«, priklopelo pa je navdušenje do vrhunca, ko je še spregovoril pesnik in vzkliznil koncem lepega govora: Živela Hrvatska!

Književnost.

Mladinski list Zvonček prinaša v skupni številki 7. in 8. tole zanimivo vsebino: E. Gangl: Drevo v cvetju. (Pesem.) E. Gangl: Vzdihi in ukaz. (Pesem.) E. Gangl: Brez staršev. Jakob Dimnik: Cesarjevič Franc Jožef Oton. (Slika.) Janko Leban: Gospodin Engelbertu Ganglu. (Ob petindvajsetletnici njegovega pisateljevanja) Janko Leban: Slepi goslar. Idelfonso Nieri: Nit življenja. (Toskanska pripovedka) Jos. Vandot: Planinke. (Pesem.) F. Palnak: Vojne skrbi našega malega. Zorka in golobčki. Jos. Vandot: Pehta. (Pesem.) F. Palnak: Slike iz živalstva. (Dalje) Jos. Vandot: Čmrlj in čebela. (Pesem.) Anton Leban: Kako se živali same zdravijo. Ivo Trošt: Jablana in hruska. (Basen.) Fran Žgur: Steze ne dobi nazaj. (Pesem.) Ivo Trošt: Dva junaka. (Povest s sliko.) Fran Žgur: Jutro. (Pesem.) Hinko Medič: Morje. Opomba. Pouk in zabava. Kotiček gospoda Doropoljskega. Zaradi zaprek v tiskarni ima Zvonček veliko zamudo. Ljubljanska tiskarna je bila zaradi pomanjkanja premoga ustavila v polletju obrtovanje, tiskarna ni dobila plina, stavni stroji so morali počivati, ročnih stavcev pa ni bilo, da bi bili izvršili delo. Sedaj je odpravljena ta zapreka; stavi se zopet skupna številka 9 in 10 in poskrbelo se bo, da bo Zvonček zopet redno izhajal.

Nova mladinska knjiga. Naš najboljši mladinski pisatelj Fr. Milčinski je napisal novo mladinsko knjigo, ki jo izda pod naslovom »Tolovaj Mataj« in druge slovenske pravljice Tiskovna zadruga v Ljubljani. Knjiga, ki jo je okrasil I. Vavpotič s 15. celostanskimi ilustracijami, izide koncem novembra. Stariše in šolska vodstva že sedaj opozarjamo nanjo. Knjiga se naroča pri Tiskovni zadrugi v Ljub-

ljani in velja vezana v predprodaji 4 K 50 vin., pozneje v knjigarnah pa primerno več. Na naročila brez denarja se ne ozira.

Prošnja. Tovariš Božo Račič nujno prosi vsa šolska vodstva, da naj že vendar poravnajo račune za poslane brošurice, ali pa naj jih vrnejo. Zneski naj se pošiljajo na naslov: Alojzij Račič, nadučitelj v p. v Ljubljani, Gruberjevo nabrežje 18.

Darovi za Krekov spomenik: Engelbert Gangl deželni poslanec, c. kr. učitelj v Trstu, 5 K; Jakob Dimnik nadučitelj v Ljubljani, 5 K.

Izdajatelj in odgovorni urednik:

Radivoj Korene.

Last in založba »Zaveze avstrijskega jugoslovanskega učiteljsstva«.

Tiska »Učiteljska tiskarna« v Ljubljani.

Št. 513/O 1917.

Razpis službe.

Sv. Lenart (Velika nedelja) IV. razred. meščan. ljudska šola III. plač. razred, služba učiteljice s prosto sobo, nemško in slovensko. Redno opremljene prošnje do 30. novembra 1917. krajnemu šolskemu svetu sv. Lenart (Velika nedelja).

Okrajni šolski svet ormoški. Ptuj, dne 31. oktobra 1917.

Predsednik.

Naš denarni zavod.

Geslo: Kar plodonosno naložim, v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica »Učiteljskega konvikta« v Ljubljani

registrirana zadruga z omejenim jamstvom.

Promet do 31. oktobra 1917 K 183.078-56.

Uradne ure: Vsak četrtek in vsako soboto od 1/2u. do 1/2u. ure popoldne.

Knjigoveznica

Anton Janežič

Ljubljana

Florijanska ulica 14

se priporoča sl. šolskim vodstvom in gg. učiteljem za izvrševanje vseh v knjigoveško stroko spadajočih del.

Največja slovenska hranilnica!

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA
Ljubljana, Prešernova ulica št. 3.

je imela vlog koncem leta 1916 K 55.000.000.—
hipotečnih in občinskih posojil „ 30.600.000.—
rezervnega zaklada „ 1.500.000.—

Sprejema vloge vsak delavnik in jih obrestuje najvišje po

4%

večje in nestalne vloge pa po dogovoru.

Hranilnica je pupilarno varna in stoji pod kontrolo

c. kr. deželne vlade.

Za varčevanje ima vpeljene lične domače hranilnike.

Posoja na zemljišča in poslopja na Kranjskem proti 5%, izven Kranjske pa proti 5 1/4% obrestim in proti najmanj 1% oziroma 3/4% odplačevanju na dolg.

V podpiranje trgovcev in obrtnikov ima ustanovljeno **Kreditno društvo.**